

руху, дослідженні їхнього впливу на сучасне мистецтво та розширенні уявлень про український авангард у міжнародному контексті.

Список літератури

1. Горбачов Д. Українські авангардисти як теоретики і публіцисти. Київ: РВА Тріумф. 2005. 384 с.
2. Йогансен М. Вибрані твори . упоряд. Р. Мельників. 2-ге вид., доповнене. Київ. Смолоскип, 2009. 768 с.
3. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ: Либідь, 1999. 368 с.
4. Шалагінов Б. До питання про хронологію авангарду. Літературознавчі студії. 2021. № 55. С. 45–58.

Катерина Зубкова,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник:

Наливайко Марія Ярославівна

ВИКОРИСТАННЯ ТОПОНІМІВ У КРИМІНАЛЬНИХ РОМАНАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ «МЕРТВІ МОДЕЛІ» ТА «НЕ ТВОЄ СОБАЧЕ ДІЛО» МАРТИНА ЯКУБА)

Постановка наукової проблеми. Цінним матеріалом для вивчення авторської манери та розуміння творчого світу письменника є вивчення топонімів у текстах. Вони допомагають читачеві орієнтуватися на місцевості подій твору. За допомогою топонімів та їх груп ми споглядаємо світ головного персонажа, його життя у романах Мартина Якуба «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло».

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. Проблемам топоніміки присвячені праці Белея О.О, Доценка М.В., Лабінської Г., Титаренка А.А., Цілини М.М. та інш. Інтерес багатьох дослідників спрямований на загальне дослідження топонімії попередніх століть, наприклад таких письменників як Леся Українка, В. Винниченко, Л.Глібов, І. Малкович, тому недооціненими залишаються топоніми художніх творів наших сучасників.

Мета дослідження – комплексний аналіз топонімії кримінальних романів Мартина Якуба, вивчення її функціонального навантаження, особливостей використання топонімів та їх різновидів у романі.

Завдання дослідження – проаналізувати види топонімів наявних у кримінальних романах Мартина Якуба.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження.

Дослідниця Г. П. Лукаш вважає, «що топоніми як засоби реалізації мистецького задуму створюють своє семантичне поле щодо системи дійових осіб. Вони або безпосередньо стосуються життя героя, вказують на координати його місця перебування, або слугують орієнтирами у світлі існування другорядних осіб» [4, с.57]. Серед топонімів, уживаних у творах М. Якуба «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло», виділимо наступні групи: хороніми, астіоніми, ойконіми, гідроніми, інсулоніми, ороніми, урбаноніми, ейконіми.

За словником Д. Бучка «Хороніми – назви великих географічних, економічних, історичних областей, адміністративно-територіальних одиниць поділу країн і самі назви країн». У романах Мартина Якуба наявні такі: «Каліка в *Україні* хоч і громадянин, але поза суспільством.» [8, с.25]. «За квартирою друг попросив приглянути, поки він на два роки у відрядження в *Австралію* поїхав.» [8, с.92]. «Коли *Польщу* захопили німці, Корчак відмовився тікати, бо не хотів покидати дітей на призволяще. [8, с.57]. ««Акорд» був привезений зі *США*, і місцеві кулібіни, ремонтуючи його, вирішили не заморочуватись із подушками безпеки, тому ті, відповідно, не вистрілили» [9, с.16], [8, с.230]. « У квартирі ще жили люди, однак вони переїжджали у *Словаччину* на ПМЖ» [9, с.223]. «Хочеш побачити слона? Їдь в Африку» [9, с.226].

Присутній також хоронім островів: «Не знаю, що це було: інтуїція, професійне чуття чи ще щось, але я був впевнений – вона з якимось «хахалем» зависає десь на віллі на *Карибах*.» [8, с.49]. «Зрадницю-дружину чи бізнеспартнера, який обікрав фірму й дременув на *Kipr*?. [8, с.60]. Кіпр – 1) від лат. *cyprium* – «мідь». Острів славився мідними рудниками; 2) від назви дерева кипарис. [4, с.255].

У кримінальних романах «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло» вагоме місце посідають ойконіми: «власні назви будь-яких населених пунктів – від міста до окремого будинку; ойконіми міського типу називаються астіонімами або «полісонімами», сільського типу – «комонімами»» [2, с.124].

Одним з головних астіонімів у творі є Київ, оскільки тут відбуваються майже усі ключові події: «Я й *Києва* майже особливо не знаю, бо постійно доводилось працювати, або шукати роботу.» [8, с.25], «*Київ* – не місто, а грандіозний будівельний майданчик». [8, с.57]. «У Києві затори часто виникають несподівано.» [8, с.142]. 65, «А це, знаєте, в *Києві* не так просто зробити, а без грошей і взагалі неможливо» [9, с.36].

Також є й полісоніми наприклад: «Як то кажуть, взяв на *Одесу*.» [8, с.15], «У мене син десь твого віку, в *Харкові* живе» [9, с.22], «У чотирнадцятому з позицій за

Нікішиним по нас гатили так, що досі гул у вухах стоїть», «Батьки в *Жашкові*. Та й не зможу я їм сказати про це» [9, с.63]. «Або навіть ні, на парк у *Прип'яті*» [9, с.153]. «Він також заснував і понад тридцять років керував сиротинцем у *Варшаві*.» [8, с.57], «Це Рита в бабусі на *Херсонщині*.» [8, с.74]. «Не такі, звичайно, як Рудольф обіцяв, ні в які *Мілани* її не брали...» [8, с.77]. «І *Мілан*, і *Париж*, і навіть *Нью-Йорк* за мене битимуться.» [8, с.152]. «Але *Голівуд* зі своїми фільмами про маніяків постачає їм нові й нові ідеї.» [8, с.212]. «– Це коньяк – чудовий напій з моєї малої батьківщини, міста *Чумбарак*» [9, с.102].

Присутні також комоніми – «власна назва будь-якого сільського поселення(села, селища, хутора)» [5, с.104], що також відіграють роль місць подій, або присутні у спогадах головного персонажа про минуле: «Я заплатив таксисту триста гривень за те, щоб він довіз мене до заправки біля *Глевахи*.» [8, с.207], «Така сама була у мого батька в *Горлівці*» [9, с.24]. «Село *Пухівка*...», «У *Щасливе* Макс приїхав о дев'ятій, хвилин двадцять катався по селу...» [9, с.266]. «Біля села *П'ятихатки* ти зачавив собаку» [9, с. 314].

Велику кількість у романах «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло» займають урбаноніми («власне найменування будь-якого внутрішнього міського топографічного об'єкта». Адже разом із детективом розслідуєте злочини у різних локаціях, подорожуєте від однієї вулиці до іншої, дізнаєтесь місця перебування жертв тощо. Згідно з А. Білецьким, «урбаноніми є підкласом топонімів і поділяються на годоніми (назви вулиць), агороніми (площі, майдани), міські хороніми (парки, цвинтарі і т. п.), назви споруд.»

Ойкодомоніми – власні імена будівель(будинків, музеїв, палаців, театрів, галерей, магазинів, в'язниць, спортзалів і стадіонів, лазень, лікарень, ресторанів і готелів, а також різних освітніх установ), сюди можна віднести назви станцій метро, вокзалів, аеропортів. «Майже пробігла повз гуртожиток *Києво-Могилянської академії*.» [8, с.9]. «Вона вступала в *Могилянку* на бюджет» [9, с.80]. «... поїхати в Лондон у *Королівський коледж Сент-Мартінс*...» [9, с.83], «До війни я п'ять років працював слідчим у *Калинівському райвідділі* Горлівки.» [8, с.31]. «Я зупинився в парку біля червоного корпусу *Київського університету*.» [8, с.89]. Станція метро: «я жив в обшарпаній однокімнатній хрущовці, звідки до метро «*Чернігівська*» пішки хвилин десять.» [8, с.29], «Я пройшовся пішки до метро «*Контрактова площа*»» [8, с.232]. «... була біля метро «*Золоті ворота*»» [9, с.120]

Велику кількість у творах займають саме годоніми – «назви лінійних об'єктів в місті, селі, в тому числі бульвару, проспекту, вулиці, провулка, проїзду, мосту»

[2, с. 73] «... він може зняти собі офіс хоч на *Хрещатику*» [9, с.54], «Він запаркувався біля ресторану на *Єреванській*» [9, с.99] – вулиця названа в честь вірменського міста Єреван. «Чотирикімнатна на *Рейтарській*» [9, с.124] свою назву вулиця отримала через розташування тут війська рейтарів.

У романах згадано багато вулиць в честь видатних осіб: «Хоч була вже майже північ, припаркованих на вузькій вулиці *Леонтовича* автомобілів не меншало....» [8, с.15]. «Алекс пішов на *Богдана Хмельницького*, зловив першу-ліпшу машину й поїхав додому.» [8, с.23]. «Я живу на *Саксаганського*, 99, квартира 44, - сказав Алекс.» [8, с.42]. «*Тимошенка*, 2К.» [8, с.43]. «Дашкина школа розташована за адресою *Януша Корчака*, 30.» [8, с.56]. «Я покинув машину на узбіччі на *Терещенківській*.» [7, с.90]. «Студія розташовувалась на вулиці *Курській*, 8.» (тепер ця вулиця носить назву генерала Геннадія Воробйова з 2018 року) [8, с.107]. «Бар «Косатка» розташовувався на перехресті вулиць *Олеся Гончара й Великої Житомирської*.» [8, с.148]. «Вулиця *В'ячеслава Литинського*...» [9, с.120]

Варто зазначити, що деякі із згаданих вулиць у творах на сьогодні переіменовані, бо так чи інакше були пов'язані із росією.

Міські хороніми – різновид хороніма адміністративного, вид урбаноніма, власна назва частини території міста, в тому числі району, кварталу. [2, с.188]. У творах присутні історичні місцевості Києва: «Наті так кортіло вирватися з цієї довбаної маршрутки, з клятої *Троєщини*...» [8, с.6]. «– Ви в якому районі? – спитав хлопець. – У *Печерському*, - відповів я.» [8, с.31]. «– на *Оболоні*.» [8, с.43]. «Вона навчалася в десятому класі середньої школи № 163 на *Нивках*.» [8, с.56]. «Ще коли я тільки переїхав до Києва, то, наслухавшись місцевих про унікальність *Подолу*, забрів у якийсь двір, де половина будинків була вже напівзруйнована, а друга половина – напівціла» [9, с.52]. «D. Models зручно розташувалася в триповерховому дореволюційному будинку на *Лук'янівці*.» [8, с.124]. «Були якісь барокові зі завитушками, були строгі, схожі на театр на *Андріївському*.» [8, с.122]. У часи Київської Русі Андріївський узвіз був найкоротшим шляхом з верхнього міста, де перебували Золоті Ворота й Софія Київська в нижнє місто – на Поділ.

Хоронім кладовище: «– Ми ховаємо Риту завтра... *Берковецьке* кладовище....» [8, с.104].

Еклезіоніми – власні імена для позначення місця здійснення обряду, поклоніння релігії (назви церков, каплиць, монастирів, хрестів): «Одягну те синє плаття, зіпрусь на перила й задумливо дивитимусь у бік *Володимирського собору*.» [8, с.8].

Ергоніми (назви організацій, виробничих та суспільних об'єднань – партій, товариств, заводів, навчальних закладів, кінотеатрів, магазинів тощо). «Незважаючи на те, що проводиться багато досліджень, присвячених цьому класу власних назв, ще не вироблено єдиного визначення та єдиної класифікації ергонімів.» [5, с.65-66].

У творі представлені назви ресторанів, барів та кафе: «Вони приїхали в *«Авалон»* деś о дев'ятій і за три години вже встигли добряче накидатися....» [8, с.11], «Ви знаєте ресторан *«Августин»* ...?» [8, с.31], «З усіх кафе на Печерську я бував лише в їдальні *«Два гуся»*, куди інколи ходив обідати» [8, с.31]. «Ми приїхали у суши-ресторан *«Євразія»*». [8, с.59], «- Як почав із *«МакДональдсом»* працювати, геть носа задер, хоч не підходь, - хмикнув Олександр.» [8, с.108], «Бар *«Косатка»* розташовувався на перехресті вулиць Олеса Гончара й Великої Житомирської.» [8, с.148]. «Цього разу вони вирішили відвідати кафе *«Орангутан»*...» [9, с.78]. «... таки погодилася зустрітись і призначила зустріч у кафе *«Крафт»*» [9, с.107]

Магазинів: «Я вийшов на вулицю, перейшов через дорогу у *«Велику кишеню»* і поміняв там сто доларів в обміннику.» [8, с.48], «Як дурепа вона простояла в *«Будда-барі»* вісім годин за стендом...» [8, с.5], «Я кинув машину на тротуарі під домом і пішов у *Сільпо*». [8, с.164], «Зупинився біля супермаркету *«Фора»*, де було з десятків паркувальних місць» [9, с.65],

Компаній та бізнес-центрів: «- холодний, сексуальний голос дівчини, що записувала ці повідомлення для *«Київстар»*, звучав як знуцання.» [8, с.17]. «Я морозилася як могла, чесне слово, так він запропонував мені надіслати цю книгу *«Новою поштою»* [8, с.60], «Я працюю в компанії *«Флорібус»*, у нас замовили доставку квітів на ритуал погребіння.» [8, с.103], «*D. Models* зручно розташувалася в триповерховому дореволюційному будинку на Лук'янівці.» [8, с.124]. «Юридична фірма *«Юрисконсульт груп»* мала такий список послуг: ...» [9, с.52]. «... про винесене рішення у справі компанії *«Житомирські солодоці»*...» [9, с.118]. «Справа стосувалася несплати податків компанією ТВО *«Сігмал Інвест»*» [9, с.118]. «Нова адреса ..., бізнес-центр *«Леонардо»*» [9, с. 122]. «Після бізнес-центру *«Гулівер»* затор розсмоктався...» [9, с.303].

Закордонних компаній: «... через моїх перевірених брокерів можна купити акції великих технологічних компаній – *Apple, Microsoft, Cisco*» [9, с.125]

Корпорацій: «Узяв пристойну коробку цукерок від *«Рошену»* та шампанське» [9х, с.65]

Заводу: «Кріт допоміг мені отримати місце в гуртожитку, де жили працівники заводу *«Кузня на Рибальському»*». [8, с.230].

Висновки: Аналіз фактичного матеріалу дозволяє констатувати, що: важливу роль у творах відіграють топоніми, бо орієнтують читача в кримінальних романах на місцевості де відбуваються події. Сюди входять назви вулиць, площ, парків, будівель, районів міста та інш. Топоніми, використані у творі, – це реальні місця, пов’язані з конкретними географічними об’єктами. Сюди відносимо Хороніми (*Україна, США, Словаччина, Польща*), ойконіми (*Київ, Глеваха, Харків, Одеса*). Урбаноніми відіграють роль як ідентифікації певного внутрішньоміського об’єкта, так і описову. В романах присутні такі види: ойкодоніми (*Києво-Могилянська академія*), годоніми (вул. *Леонтовича, Богдана Хмельницького, Тимошенка, В’ячеслава Липинського, вул. Рейтарська*), міські хороніми (*Троєщина, на Подолі, на Нивках*), еклезіонім (*Володимирський собор*). Великий пласт у романах «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло» складають ергоніми. Використовуючи їх письменник знайомить читача з назвами ресторанів (*«Авалон», «Августин», «Два Гуса», «Крафт»*), магазинів (*«Велика кишеня», «Сільпо», «Фора»*), Компаній (*«Флорібус», «D. Models», «Київстар», «Юрисконсульт груп»*).

Список використаної літератури

1. Белей О.О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств. Ужгород, 1999. 111 с.
2. Бучко Д. Словник української ономастичної термінології. Харків, Ранок-НТ, 2012. 256 с.
3. Доценко М.В. Топонімна містифікація – Ялівець Тараса Прохаська. «Сучасна українська нація: мова, історія, культура». Львів, 2016. С. 340–342.
4. Лабінська Г. Топоніміка. Навч. Посібник. Львів, 2016. 274 с.
5. Житар В. С. Реально-ірреальний онімний простір у творчості Ірени Карпи (мотиваційний аспект) : автореф. магістерська. Чернівці, 2021. С. 65-66 ст.
6. Титаренко А.А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Кривий ріг, 2013. № 9(2). С.171-180.
[URL:https://core.ac.uk/download/pdf/268531235.pdf](https://core.ac.uk/download/pdf/268531235.pdf)
7. Цілина М.М. Структурна класифікація українських ідеонімів. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, Україна, 2015. 69
8. Якуб М. Мертві моделі. Київ : Смолоскип, 2019. 240 с.
9. Якуб М. Не твоє собаче діло. Харків : Віват, 2021. 368 с.

Вікторія Іваничко,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Нестайко Ірина Миколаївна